

KÖNYVSZEMLE / BOOK REVIEW

Michalkó Gábor: Turizmológia: elméleti alapok (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. 266 o.)

ENYEDI-TINER KLÁRA

Michalkó Gábor a magyar turizmusföldrajz elismert szaktekintélye, aki közel két évtizedes munkássága során a hazai idegenforgalmi földrajz művelését tudományos alapokra helyezte és egységes rendszerbe foglalta. Több könyve is napvilágot látott már a tárgyban. A *turizmuselmélet alapjai* (2004, 2007) című tankönyve komoly érdeklődést váltott ki a szakirányú felsőoktatási intézményekben. E mű jelentőségét felismerve az Akadémiai Kiadó felkérte a szerzőt, hogy az új, átdolgozott kiadást már a Turizmus Szakkönyvtár sorozatban jelentesse meg.

Figyelemre méltó a kötet címe. A *turizmológia* kifejezés mesterséges szóalkotás a *-lógia* 'tudomány, tan' végű *biológia*, *filológia* stb. mintájára. Az elnevezés arra hivatott, hogy a viszonylag rövid múltra visszatekintő turizmuselmélet nevében is kifejeződjék a tudományosság.

A tankönyv felépítése és tartalma a tárgy egy féléves oktatási tematikájához igazodik, ennek megfelelően 15 fejezetből áll. Az egyes fejezetek önálló egységet képeznek, mindegyik egy-egy alapvető turizmuselméleti témakört tárgyal. Első ránézésre kifogásolhatónak tűnhet, hogy a fejezetek eltérő hosszúságúak, de a terjedelmi különbségeket a témák eltérő mértékű feldolgozottsága és változatos nagyságú háttérioradalmi indokolja. A szerző az előszóban megfogalmazza a mű célját: eligazítást nyújtani a hallgatóknak, a ma és a jövő idegenforgalmi szakembereinek a turizmus rendkívül széles fogalomrendszerében, valamint az elsajátított ismeretek elméleti és gyakorlati alkalmazásában.

„A turizmus tudományos értelmezése” című első fejezet elhelyezi a turizmust a tudományok rendszerében, majd a tudományterület kutatásával kapcsolatos gondokat ismerteti (pl. a diszciplína önállóságának megkérdőjelezése, a különböző forrásokból származó adatok összehasonlíthatóságának problémája). Ezt követően a turizmus fogalmi meghatározásainak történeti fejlődését tekinti át, kritikusan szemlélve a közel negyedszázada kiadott Hágai nyilatkozat (1989) tartalmának mai érvényességét. A következő fejezetből megismerhetjük a turizmus fő kategóriáit, fajtáit, formáit és típusait. Úgy vélem, hogy a tömegturizmusnak valóban számtalan negatív hatása és vonatkozása van, de nem lenne szabad teljesen elfeledkezni

pozitív gazdasági hozadékairól. (Tény ugyanis, hogy legtöbbször a turizmusnak ezt a formáját választják, a mediterrán országok idegenforgalmi bevételének döntő része a tömegturizmusból származik, itt térül meg a leghamarabb a befektetett tőke és itt a legmagasabb az egy turistára jutó profit.)

A harmadik fejezet a turisztikai kereslet fő tényezőit veszi sorra, a negyedik a turizmus alanyával, a turistával (az utazóval) foglalkozik, bemutatva az élményszerzésre vágyók különböző típusait, viselkedési formáikat és költési szokásaik sokféleségét, a turisták magatartását befolyásoló tényezőket (pl. a célterület klimatikus sajátosságai, a környezet higiéniai viszonyai, a lakosság viszonya a turistákhoz stb.). Az oktatás menetében a harmadik és negyedik fejezet témája akár fel is cserélhető, hiszen a turista támaszt keresletet a különféle turisztikai termékek iránt – természetesen a sajátos kínálat függvényében. Külön alfejezetben szerepelnek azok a humán tényezők, amelyek alapvetően befolyásolják a turista igényeinek irányultságát és minőségét: nem, életkor, iskolázottság, foglalkozás, nemzetiség, vallás stb.

A könyv ötödik és a hatodik fejezete a turisztikai kínálat témakörét tekinti át. Előbbiből megismerhetjük a turizmus feltételrendszerét, a globalizálódó terrorizmus miatt kiemelten fontossá váló biztonsági tényezőket, továbbá a fogadókészség szerepét és elemeit. A hatodik fejezet az ember által létrehozott és a természeti turisztikai vonzerőket állítja a figyelem középpontjába. Véleményem szerint előbbiek között helyet kaphattak volna a nagy tömegeket vonzó sportrendezvények, a különböző zenei fesztiválok, a természeti vonzerők között pedig a különleges földtani képződmények, emlékek (pl. ősmaradvány-lelőhelyek).

A következő, a turizmus infrastruktúrájával foglalkozó fejezeten belül külön hangsúlyt kap az idegenforgalom elsődleges és másodlagos szuprastruktúrája. Előbbibe a szálláshely-szolgáltatás és a vendéglátás, utóbbiba a kiskereskedelem helyszínei tartoznak.

A turizmust egységes rendszerként bemutató nyolcadik fejezetben áttekintést kapunk az idegenforgalmi piacok működési sajátosságairól, majd megismerkedhetünk azokkal a környezetfajtákkal (gazdasági, társadalmi-kulturális, politikai, technológiai és természeti környezet), amelyekben a turizmus egyidejűleg működik. Itt kap helyet a turisztikai „desztináció” fogalmának magyarázata. Elgondolkozhatunk azon, hogy e szakszót nem lehetne-e teljes mértékben helyettesíteni a magyarosabb „célterület” kifejezéssel.

A következő két fejezet a turizmust időbeni fejlődési folyamatában mutatja be. A kilencedik fejezet az utazások történeti áttekintését nyújtja az őskortól a 20. század első feléig, a tizedik fejezet pedig napjaink turizmusának alapjellemezőit értékeli. Az egyes történelmi korszakokra jellemző utazási formák bemutatása sokoldalú, Michalkó Gábor szinte minden jelentős utazásfajtát jellemez néhány mondattal. Az ókori utazások vonatkozásában talán nem mindenki számára egyértelmű, hogy a rabszolgatartó társadalmakban csak a jómódú szabadok utazhattak kedvük szerint, a rabszolgák és a társadalom szegény rétegei e tekintetben is kiszolgáltatottak voltak.

Szintén két fejezetet szánt a szerző a turizmus mint „termék” részletes ismertetésének, külön kitérve a turisztikai termék mikro- és makroszintű értelmezésére. Nyilvánvalóvá teszi, hogy a turizmus olyan speciális termék, amelynek jól körülírható turisztikai tevékenységhez (pl. egészségturizmus, konferenciaturizmus, kulturális turizmus), földrajzilag jól elhatárolható térhez és konkrét piaci szegmenshez kell kapcsolódnia. A fejezet rövid kitekintést nyújt a turisztikai termékfejlesztés jelenlegi fő trendjére, a kalandturizmus gyors térhódítására.

Jelentőségének megfelelően külön fejezet foglalkozik a turizmusnak a társadalomra, a gazdaságra, a természeti környezetre és a településekre gyakorolt összetett hatásaival, továbbá a szerző figyelmeztet a kedvezőtlen jelenségekre, az ellenük való fellépés szükségességére. Kiemelt figyelmet szentel a fenntartható fejlődés mint globális gazdasági cél turisztikai vonatkozásainak, részletesen értékelve az ennek érdekében eddig született, a turizmus fejlődését is érintő nemzetközi egyezményeket és megállapodásokat.

Az utolsó előtti fejezet a turizmus fejlődését szolgáló nemzetközi szintű (ENSZ, EU), valamint hazai politikák sajátosságait foglalja össze, részletesen bemutatva a turizmus különböző szintű irányításának intézményi hátterét és változásának történeti folyamatát. Ez az áttekintés segít a bonyolult működési mechanizmusok megértésében.

A turizmus tervezésével kapcsolatos alapvető ismereteket tartalmaz a kötet zárófejezete. Sorra veszi a fejlesztések fókuszait, bemutatja az egyes tervezési szakaszokat. Kitér a területi és a létesítményszintű tervezés különbségeire, majd összefoglaló áttekintést nyújt a magyarországi turizmusfejlesztés mai rendszeréről, bemutatva a napjainkhoz vezető fejlődési pálya jellegzetességeit.

A könyv külön erénye, hogy minden fejezetet rövid esettanulmány egészít ki, amelyet az idegenforgalom különböző területein tevékenykedő, nagy tapasztalattal rendelkező gyakorlati szakemberek írtak. Ezek a tanulmányok azért is hasznosak, mert a hallgatónak bemutatják, hogy az elméleti szövegrészek miként hasznosíthatók (hasznosulnak) a turisztikai gyakorlatban.

A kötetet bőséges, gondosan válogatott irodalomjegyzék és a turizmus fő statisztikai mutatóinak fajtáit tartalmazó melléklet zárja. Az egyes fejezeteket kiegészítő modellek, ábrák, táblázatok és a (sajnos nem színes) fényképek jól alátámasztják a szöveges mondanivalót. Szívesen látnánk térképeket is a kötetben, hiszen a turizmus elméleti alapjai között a térbeliség, a földrajzi megközelítés kartográfiai megjelenítése is célszerű lehet.

A *Turizmológia: elméleti alapok* című kiadvány mindenképpen megvalósítja a célkitűzést: jól áttekinthető, jól értelmezhető, a turizmuselmélet valamennyi kérdését korszerű szemlélettel tárgyaló tankönyv, amely elsősorban a turisztikai vonatkozású kurzusok hallgatóinak ajánlható, de tanulmányozása hasznos lehet más rokon területeken (földrajz, szabadidő-szervező, rekreáció stb.) tanuló számára is.

TÉR ÉS TÁRSADALOM | *SPACE AND SOCIETY*